

Ivi Vuds

Izgubljena

KNJIŽARNA

Preveo sa engleskog
Igor Solunac

Čarobna
knjiga

Svim ljubiteljima knjige

PROLOG

Kišne ulice Dablina po hladnom zimskom danu nisu bile mesto na kojem bi se trebalo zadržavati bez razloga, pa ipak, jedan dečak je pritiskao nos uz izlog najneverovatnije knjižare. Unutra su treperila svetla, a šarene korice knjiga su ga dozivale, obećavajući priče o pustolovinama i bekstvu. Izlog je bio prepun zanimljivih sitnica – maleni baloni ispunjeni toplim vazduhom gotovo su dodirivali tavanicu, dok su muzičke kutije s mehaničkim pticama i vrteškama nežno zveckale i okretale se. Dama unutra ga je primetila i pozvala da uđe. Odmahnuo je glavom i blago pocrveneo.

„Zakasniću u školu”, oblikovao je usnama odgovor kroz staklo.

Klimnula je glavom i osmehnula se. Delovala je dovoljno prijazno.

„Samo na minut”, rekao je nakon što se čitave tri sekunde borio s porivom da uđe.

„Nek bude minut onda.” Stajala je iza pulta, vadeći još knjiga iz velike kartonske kutije. Preletela je pogledom preko njegove neupasane košulje, kose koja se već neko vreme uspešno opirala češlju i različitih čarapa. Osmehnula se za sebe. Opalinina knjižara predstavljala je magnet za dečake i devojčice. „Koji si razred?”

„Treći razred u *Svetom Ignaciju*”, odgovorio je, protežući vrat kako bi bolje video drvene avione zaustavljene u letu ispod svodovitog plafona.

„I? Je l' ti se sviđa?”

Iskezio se na tu pomisao.

Ostavila ga je da lista staru knjigu trikova, ali nije prošlo mnogo vremena pre nego što je prišao pultu i stao da razgleda pribor za pisanje.

„Možeš da mi pomogneš ako želiš. Šaljem pozivnice za promociju knjige.”

Slegnuo je ramenima i oponašao način na koji je ona presavijala pisma i ubacivala ih u kovertе – s malo previše revnosti. Nabrao je nosić od napora, menjajući raspored pega koje su mu se širile do obraza.

„Šta znači Opalin?”, upitao je, mučeci se da izgovori.

„Opalin je ime.”

„Je l' to tvoje ime?”

„Ne, ja sam Marta.”

Videla je da ga taj odgovor nije zadovoljio.

„Mogu da ti ispričam priču o njoj, ako želiš? Ni ona nije previše volela školu. A ni pravila.”

„Ni da radi ono što joj se kaže?”, dodao je.

„Oh, to joj se posebno nije dopadalo.” Marta se osmehnula zaverenički. „Evo, ti dovrši ubacivanje tih pisama u kovertе, a ja ću nam skuvati čaj. Svaka dobra priča počinje uz čaj.”

OPALIN

London, 1921.

Jagodicama sam pomilovala hrbat knjige, dopuštajući da korica sa utisnutim reljefom vodi moju kožu ka nečemu opipljivom, nečemu u šta sam verovala više nego u izmišljenu priču koja se odvijala preda mnom. Pošto sam napunila dvadeset i jednu godinu, majka je odlučila da mi je došlo vreme za udaju. Moj brat Lindon mi je, ne pomažući mi time ni na koji način, pronašao neku glupavu priliku koja je upravo nasledila porodični posao – nešto u vezi sa uvozom nečega iz nekog dalekog mesta. Maltene ga nisam ni slušala.

„Postoje samo dve mogućnosti za ženu tvojih godina”, izjavila je majka, spuštajući šolju i tanjirić na sto pored naslonjača. „Jedna je brak, a druga je pristojan posao u skladu sa otmenošću.”

„Otmenošću?”, ponovila sam s nevericom. Osvrnuvši se po salonu, sa oljuštenom bojom na zidovima i izbledelim zavesama, morala sam da se divim njenoj sujeti. Udala se ispod svog staleža i uvek se trudila da to mom ocu prebaci, čisto da ne zaboravi.

„Morate li baš sad?”, upitao je Lindon dok je gospođa Baret, naša sobarica, čistila pepeo iz ložišta.

„Gospođa je tražila vatru”, rekla je glasom u kojem nije bilo ni trunke poštovanja. Ona je kod nas bila otkad znam za sebe, i primala je naređenja isključivo od moje majke. Prema nama ostalima se ponašala kao prema bednim varalicama.

„Činjenica je da se moraš udati”, ponovio je Lindon kao papagaj, šepajući duž sobe, oslanjajući se teško na štap. Bio je osamnaest godina

stariji od mene i čitava desna strana tela mu beše unakažena gelerima iz rata u Flandriji, a brat kojeg sam nekad poznavala ostao je zakopan negde u tim poljima. Plašili su me užasi koji su mu bleskali u očima i, mada to nisam želela da priznam, s vremenom sam počela da zazirem od sopstvenog brata.

„Ovo je dobar brak. Očeva penzija jedva je dovoljna da majka održava kuću. Vreme je da izvučeš nos iz tih svojih knjiga i suočiš se sa stvarnošću.”

Čvršće sam stegla knjigu. U pitanju je bilo retko prvo američko izdanje *Orkanskih visova* – očev poklon – pored duboke ljubavi prema čitanju koju mi je usadio. Poput talismana, nosila sam tu knjigu sa sobom u platnenom povezu, a u njoj je zlatnim slovima bio utisnut varljiv redak: od spisateljice koja je napisala *Džejn Ejr*. Sasvim slučajno smo je pronašli na buvljaku u Kamdenu (tajna koju nismo smeli odati majci). Kasnije ću saznati da je Emilin engleski izdavač dozvolio da se pripiše pogrešnoj osobi kako bi zaradio na uspehu prodaje *Džejn Ejr*. Knjiga nije bila u savršenom stanju – ivice platnenih korica behu iskrzane, a zadnja korica imala je usek u obliku slova V. Stranice su počele da se razdvajaju jer su konci koji su ih spajali s vremenom oslabili. Međutim, meni je sve to, uključujući i miris papira natopljenog dimom cigara, bilo poput vremeplova. Možda je tad posejano seme. Knjiga nikad nije samo ono što nam se na prvi pogled učini da jeste. Mislim da je otac želeo da ta ljubav prema knjigama u meni probudi i zanimanje za školovanje, ali ako je išta postigao, to je bilo samo produbljivanje mog prezira prema učionici. Živela sam u mašti i svake večeri bih trčala kući iz škole i molila ga da mi čita. Radio je kao državni službenik, pošten čovek s ljubavlju prema učenju. Uvek je govorio da knjige nisu samo reči na papiru – one su poput kapija ka drugim mestima, drugim životima. Zavolela sam i njih i beskrajne svetove koje su čuvala, a sve sam to dugovala njemu.

„Ako malo nakriviš glavu”, rekao mi je jednom, „čućeš kako starije knjige šapuću svoje tajne.”

Pronašla sam starinsku knjigu na polici, s povezom od teleće kože i stranicama požutelim od vremena. Podigla sam je do uha i zatvorila oči, zamišljajući kako čujem neku važnu tajnu koju je pisac želeo da mi prenese. Ali nisam čula reči.

„Šta čuješ?“, upitao je.

Čekala sam, pustivši da mi zvuk ispuni uši.

„Čujem more!“

Izgledalo je kao kad prisloniš školjku na uho, s vazduhom koji se kovitlao kroz stranice. Nasmejao se i nežno mi pomilovao obraz.

„Tata, je l' dišu?“, pitala sam.

„Da“, rekao je, „priče dišu.“

Kad je konačno podlegao španskoj groznici 1918. godine, ostala sam budna pored njega cele noći, držeći mu hladnu ruku i čitajući njegovu omiljenu knjigu *Dejvid Koperfild* Čarlsa Dikensa. Pomalo budalasto, mislila sam da će ga reči vratiti.

„Odbijam da se udam za muškarca kojeg nikad nisam ni srela samo da bih novčano pomogla porodici. Sama pomisao na to je nečuvena!“

Gospođa Baret je isпустиła četku kad sam to izgovorila, a od zvuka udarca metala o mermer brat se trgnuo. Mrzeo je bilo kakvu buku.

„Gubi se odmah!“

Jadna žena je imala vrlo nesigurna kolena i trebala su joj tri neuspešna pokušaja pre nego što je uspela da ustane i napusti prostoriju. Nikad mi neće biti jasno kako je uspela da se uzdrži i ne zalupi vratima.

Nastavila sam da se branim.

„Ako vam predstavljam toliki teret, jednostavno ću se odseliti.“

„A kud, zaboga, misliš da odeš? Nemaš novca“, primetila je majka.

Već u šezdesetim, uvek je govorila o mom dolasku na svet kao o njihovom *malom iznenađenju*, što bi zvučalo dopadljivo da nisam znala koliko prezire iznenađenja. Odrastanje u starinskom domaćinstvu samo mi je pojačalo želju da pobegnem i iskusim savremeni svet.

„Imam prijatelje”, rekla sam odlučno. „Mogla bih naći posao.”

Majka je vrisnula.

„Prokleta bila, nezahvalno derište!”, zarežao je Lindon, zgrabivši me za zglob dok sam pokušavala da ustanem sa stolice.

„Povređuješ me.”

„Povređiću te mnogo gore ako ne poslušаш.”

Pokušala sam da oslobodim ruku, ali ju je još jače stegao. Pogledala sam u majku, koja je pažljivo proučavala tepih na podu.

„Razumem”, rekla sam, konačno shvativši da je Lindon sad muška glava kuće i da on donosi odluke.

„U redu.” Još uvek mi je držao zglob, a njegov opor dah mi je dopirao do lica. „Rekla sam: u redu.”

Susrevši mu pogled, ponovo sam pokušala da se izvučem. „Upoznaću tog prosca.”

„Udaćeš se za njega”, uveravao me je i polako popustio stisak.

Poravnala sam suknju i stavila knjigu pod ruku.

„Dobro. To smo rešili”, rekao je Lindon, a njegove hladne oči bile su uprte negde iza mene. „Pozvaću Ostina danas na večeru i sve će biti dogovoreno.”

„Da, brate”, rekla sam, pre nego što sam se povukla u svoju sobu na spratu.

Pretražila sam gornju fioku toaletnog stola i pronašla cigaretu koju sam ukrala iz zaliha gospođe Baret u kuhinji. Otvorila sam prozor i zapalila vrh, udišući dugo i polako, poput fatalne žene iz filmova. Sela sam za toaletni sto i pustila cigaretu da počiva na starom oklopu ostrige koju sam pokupila na plaži prošlog leta – bezbrižan odmor s najboljom prijateljicom Džejn, pre nego što se i ona udala. Uprkos tome što su žene imale pravo glasa, dobar brak se i dalje smatrao jedinim ispravnim izborom.

Gledajući sopstveni odraz u ogledalu, dodirnula sam potiljak, tamo gde mi se kosa završavala. Majka je gotovo pala u nesvest kad je videla šta sam uradila s dugim uvojcima. „Nisam više devojčica”, rekla sam joj tad. Ali jesam li zaista verovala u to? Morala sam da budem savremena žena. Morala sam da riskiram. Ali bez novca, kako sam mogla učiniti bilo šta osim da slušam starije? Tad su mi se vratile očeve reči... *Knjige su poput kapija*. Pogledala sam ponovo policu s knjigama i povukla još jedan dug dim cigarete.

„Šta bi uradila Neli Blaj?”, zapitala sam se, kao što sam često činila. Za mene, ona je bila oličenje neustrašivosti – pionirka američkog novinarstva koja je, nadahnuta knjigom Žila Verna, obišla svet za samo sedamdeset dva dana, šest sati i jedanaest minuta. Uvek je govorila da se energijom, ako se pravilno primeni i usmeri, može postići sve. Da sam muško, mogla bih objaviti nameru da krenem u veliki obilazak Evrope pre udaje. Žudela sam da iskusim različite kulture. Dvadeset i jedna godina, a nisam učinila ništa. Nisam ništa ni videla. Ponovo sam pogledala knjige i donela odluku pre nego što sam završila cigaretu.

„Koliko možete da mi date za njih?” Gledala sam kako gospodin Turton ispituje moje tvrdo ukoričene primerke *Orkanskih visova* i *Zvonara Bogorodičine crkve u Parizu*.

Bio je vlasnik zagušljive radnje, koja je zapravo bila samo veoma dugačak hodnik bez prozora. Dim iz njegove lule učinio je vazduh gotovo gustim, i oči su mi se ispunile suzama.

„Dve funte, i to je velikodušna ponuda.”

„O ne, treba mi mnogo više od toga.”

Ugledao je očev primerak *Dejvida Koperfilda* i pre nego što sam stigla da ga zaustavim, počeo je da lista stranice.

„Tu ne prodajem. Ima... sentimentalnu vrednost.”

„Ah, ali ovo je zanimljivo. Ovo izdanje je poznato kao *čitalačko izdanje*, ono iz kojeg je Dickens čitao na javnim nastupima.” Njegov baburast nos i sitne oči davali su mu izgled jazavca ili krtice. Nanjušio je vrednu knjigu kao tartuf.

„Da, znam”, rekla sam, pokušavajući da mu iščupam knjigu iz pohlepnihi šaka. Nastavio je da je procenjuje, kao da je već prodaje na aukciji.

„Bogato ukoričena u gladak crveni povei od teleće kože. Prelepo izdanje, ukrašeno pozlatom na hrptu, svi rubovi stranica su pozlačeni, a ima i prvobitne šarene unutrašnje korice.”

„Otac mi je poklonio tu knjigu. Nije na prodaju.”

Pogledao me je preko ruba naočara, procenjujući me.

„Gospođice...”

„Gospođica Karlajl.”

„Gospođice Karlajl, ovo je jedan od najbolje očuvanih primeraka retkih izdanja koji sam ikad imao u rukama.”

„Uz ilustracije Hablota K. Brauna. Vidite njegov pseudonim, *Fiz*”, dodala sam s ponosom.

„Mogao bih vam ponuditi petnaest funti.”

Svet je utihnuo, onako kako to često biva u trenutku pre nego što se donese odluka koja menja život. Na jednom putu ležala je sloboda, zajedno s nepoznatim. Na drugom – pozlačeni kavez.

„Dvadeset funti, gospodine Turtone, i sklopili ste pogodbu.”

Zažmirio je, a usne su mu odale nevoljan osmeh. Znala sam da će platiti, isto koliko sam znala da ću život posvetiti tome da tu knjigu ponovo pronađem.

Dok mi je bio okrenut leđima, neprimetno sam vratila *Orkanske visove* u džep i izašla.

Tako je započela moja karijera trgovkinje knjigama.